

utetur, ipsum iudicium, quo damnabuntur immisericordes, magis eminere faciet. Vel juxta Græcos codices, misericordia super-exaltat *κατακαυχῆται* iudicio, id est, exultat et gloriatur supra iudicium, illudque vincit et superat. Et ideo iudicium sine misericordia immisericordibus fiet; ne si cum misericordia fieret, cogeret ipsa misericordia iudicium aliquid remittere de rigore sententiæ adversus immisericordes.

Tertia objectio. Scriptura divina Tobiae iv. manifeste pronunciat, non posse perire eos, qui eleemosynas faciunt. Sic enim ait: *Eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patitur animam ire in tenebras*. Cui simile est illud Ecclesiast. iii. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum* (1). Et confirmari potest hæc objectio testimoniis Patrum, qui eleemosynam comparant cum Baptismo, quia sicut non potest baptizatus perire, si gratiam Baptismi conservet usque in finem, sic etiam non potest misericors homo perire, qui usque ad finem in eleemosynæ studio perseveret. Cyprianus in sermone de eleemosyna, explicans verba Ecclesiastici jam citata; « Hic », inquit, « ostenditur et probatur, quia sicut lavacro aquæ salutaris, gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis, atque operibus justis delictorum flamma sopitur ». Ambrosius sermon. 31. « Eleemosyna », inquit, « quodam modo animarum aliud est lavacrum, sicut ait Dominus: Date eleemosynam, et omnia munda sint vobis, nisi quod salva fide dixerimus, indulgentior est eleemosyna, quam lavacrum. Lavacrum enim semel datur; et semel veniam pollicetur: eleemosynam autem quoties feceris, toties veniam promereris ». Chrysostomus homil. 23. in Acta Apostolorum: « Non est », inquit, « peccatum, quod non possit purgare eleemosyna, quodve non possit extinguere. Omne peccatum infra illam stat ». Leo sermon. 5. de collectis: « Eleemosynæ », inquit, « peccata delent, mortem perimunt, et pœnam perpetui ignis extinguunt ».

Respondeo: Loquuntur Ecclesiasticus et Tobias de eleemosynis, quæ sunt fructus pœnitentiæ. Vere enim ejusmodi eleemosynæ partim ut dispositiones ad justificationem, peccatum etiam quoad culpam, suo modo delent, dum gratiam impetrant justificationis; partim post acceptam remissionem culpæ satisfaciunt pro pœna temporali, et suo quo-

dam modo peccatum extinguunt. Et eodem modo sancti Patres comparant eleemosynas ex pœnitentiâ procedentes cum Baptismo. Sicut enim Baptismus culpam, et pœnam tollit, ita ut si quis mox a Baptismo decedat, nihil sit ei periculi vel a gehenna, vel a Purgatorio. Sic etiam eleemosynæ, culpa jam remissa per pœnitentiâ, satisfaciunt pro pœna temporali. Atque ita eleemosyna conjuncta cum pœnitentiâ est alter Baptismus, et in eo excellit, ut Ambrosius ait, quod Baptismus semel tantum, eleemosyna sæpius peccata dimittit.

Objectio quarta. Dominus Matth. xxv. cap. totum examen futuri iudicii circa eleemosynas constituisse videtur, non igitur damnantur, nisi qui eleemosynas non fecerunt, neque salvantur, nisi qui eas fecerunt. Quare sanctus Augustinus serm. 1. in Septuagesima, qui est 50. de tempore, inducit Christum in iudicio sic loquentem: « Difficile est, ut si examinem vos, et appendam vos, et scruter diligentissime facta vestra, non inveniam unde vos damnem; sed ite in regnum: Esurivi enim, et dedistis mihi manducare etc. ».

Respondeo: In die iudicii non solum de eleemosyna, sed etiam de aliis omnibus rebus, ex quibus bene, vel male meriti fuerimus, rationem Deo reddaturi sumus. Alioqui non diceret Dominus Matth. xii. *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii* (2). Cur autem exemplum examinis Dominus posuerit in eleemosyna, illa causa fuit, ut ex ea de rebus gravioribus iudicium faceremus. Nam si damnabitur qui res suas non dederit, quid fiet de eo, qui rapuerit alienas? et coronabitur, qui res vilissimas cum pauperibus communicaverit: quo præmio dignus erit qui vitam ipsam pro Dei honore posuerit?

Ad locum sancti Augustini respondeo, non significari illis verbis, in die iudicii invenienda esse peccata in hominibus justis, ob quæ damnari possint, sed ob quæ damnari potuissent, nisi ea per dignam pœnitentiâ, et pœnitentiæ fructus, inter quos eleemosynæ sunt, delere studuissent. Sic enim explicat idem Augustinus cum subjungit: « Non ergo itis in regnum, quia non peccastis, sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis ».

Porro S. Augustinum non loqui de eleemosynis sine pœnitentiâ, perspicuum est ex verbis sequentibus, ubi reprehendit S. Au-

(1) Tob. IV, 14; Eccl. III, 33. — (2) Mat. XII, 36.

gustinus sterilem pœnitentiâ, quæ nomen pœnitentiæ non meretur, ac docet, illam pœnitentiâ esse necessariam, quæ parit fructus eleemosynæ, et citat illud Matth. iii. *Facile fructus dignos pœnitentiæ* (1). Itaque cum dicit, peccata eleemosynis redimi, intelligit de eleemosynis, quæ sunt veræ pœnitentiæ fructus. Quod etiam clarius docet in Enchirid. cap. 69. et 70.

CAPUT IV.

Eleemosynas esse opera meritoria, et satisfactoria, ac multos præterea fructus habere.

Alter error est recentium omnium hæreticorum, qui tametsi eleemosynas utiles esse non negant, tamen negant eas ad merendam vitam æternam, aut ad satisfaciendum pro peccatis, aliquam vim habere. Sed hic eorum error satis refutatus est, tum in iv. lib. de Pœnitentiâ, tum in v. de Justificatione. His igitur omissis, nos hic breviter attingemus eleemosynæ fructus, quos Catholici confitentur, qui sex numerari posse videntur.

Primum enim eleemosyna, si ab homine justo, et ex vera charitate fiat, meretur vitam æternam, quod verbis disertis Dominus docet, cum ait Matth. xxv. *Perceptite regnum, quod vobis paratum est a constitutione mundi. Esurivi enim et dedistis mihi manducare etc.* (2). Idem docent S. Cyprianus in serm. de eleemosyna, et alii Patres passim.

Neque videtur contemnendum, quod quidam observant, non sine mysterio portas tabernaculi, quod Sancta Sanctorum dicebatur, ex ligno olivæ fieri debuisse III Reg. vi. Nam per Sancta Sanctorum vitam æternam significari, docet Apostolus ad Hebr. vi. per olivam autem significari misericordiam, passim docent Patres, ac præsertim S. Jo. Chrysostomus hom. 79. in Matthæum, contra autem portæ inferorum ferreæ describuntur in Psal. cvi. ut intelligamus per misericordiam aditum patefieri ad vitam æternam, per inhumanitatem ad gehennam.

Secundo, eleemosyna satisfactio est pro peccatis. Id quod satis probant testimonia Scripturæ et Patrum, quæ paulo ante allata sunt, videlicet in tertia objectione capituli superioris.

Tertio, auget fiduciam apud Deum, et gaudium spirituale. Quamvis enim id commune sit cum omni opere bono, tamen præcipue convenit eleemosynæ, cum per eam Deo simul, et proximo gratum præstemus obsequium, et sit opus, quod facile cognoscitur esse bonum. Tobiae iv. *Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnibus facientibus eam*. Ad Hebr. x. *Vinctis* (inquit Apostolus) *compassi estis, nolite itaque amittere confidentiam vestram* (3). S. Cyprianus eleemosynam appellat « solatium grande credentium, securitatis nostræ salutare præsidium ». Similia vide apud Chrysostomum hom. 34. in Genes. et alibi.

Quarto, conciliat benevolentiam multorum, qui pro benefactoribus Deum precantur, eis que vel gratiam conversionis, vel donum perseverantiæ, vel incrementum gratiæ, et gloriæ, impetrant. Nam his omnibus modis intelligi potest, quod Dominus ait: *Pacite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Luc. xvi. Huc etiam illud pertinet: *Qui recipit justum, in nomine justî, mercedem justî accipiet* (4), Matth. x. hoc est, qui justum eleemosynis suis fovet, particeps erit meritorum ipsius. Quemadmodum S. Petrus Tabbitham, corporaliter mortuam, ad preces viduarum, quæ ab ea eleemosynas acceperant, excitavit: ita sæpe Deus, spiritualiter mortuos, excitat ad preces sanctorum pauperum, qui pro benefactoribus suis orant.

Quinto, eleemosyna dispositio est ad gratiam justificationis, si fiat ab eo, qui pœnitentiâ agere incipit, et ex Dei motione, et auxilio speciali. De hoc fructu loquitur Salomon Proverb. xv. *Eleemosynis, et fide, delicta purgantur*. Et Dominus Luc. xi. ut supra exposuimus; *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis*. Et Luc. xix. cum dixisset Zachæus: *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, etc.*, adjunxit Dominus: *Hodie salus huic domui facta est*. Denique Actor. x. *Eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Et nunc mitte Joppen, et accerse Simonem, etc.* (5). Ex quo loco probat S. Augustinus in i. lib. de prædestinat. Sanctorum cap. 7. Cornelium per eleemosynas impetrasse a Deo gratiam fidei Christianæ, et perfectæ justificationis.

Sexto, eleemosyna sæpe causa est majoris

(1) Mat. III, 8. — (2) Mat. XXV, 34. — (3) Tob. IV, 12; Heb. X, 34. — (4) Luc. XVI, 9; Mat. X, 41. — (5) Prov. XV, 27; Luc. XI, 41; Luc. XIX, 8; Act. X, 4.

abundantiæ temporalium bonorum. Id enim ut plurimum divina providentia ordinare solet, ut qui sunt eleemosynæ studiosi, quo magis erogant, eo magis abundant. Id quod affirmat Sapiens Proverb. XIX. cum ait : *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Et apertius cap. XXVIII. *Qui dat pauperibus, nunquam egebit* (1). Idem exemplo suo Dominus docere voluit, cum discipulis jussit, ut quinque panes, quos solos habebant, turbis egentibus apponerent. Nam turbis satiatas, pro quinque panibus duodecim cophinos, panibus plenos, discipuli retulerunt. Tobias quoque, qui bona sua cum pauperibus benigne communicabat, ingentes divitias brevi consecutus est. Vidua etiam Sareptana, quæ modicum farinæ, et olei in usum prophetæ libenter insumpsit, id a Deo obtinuit, ut farina, et oleum, longo tempore nunquam ei defuerit. Exempla præterea plurima et dignissima, quæ legantur, exstant apud Gregorium Turonicum lib. V. histor. Francor. cap. 49. apud Leontium, in vita S. Joannis Eleemosynarii, et apud Sophronium in Prato spirituali cap. 183. et 201. Idem denique S. Patres affirmant, ac præsertim S. Cyprianus in serm. de eleemosyna, et S. Basilius in orat. ad divites, explicans illud : « Destruam horrea mea, etc. ». Ubi etiam eleganti similitudine divitias comparat aquis puteorum, quæ si frequenter hauriantur, semper meliores, et copiosiores scaturire solent, si vero immotæ conserventur, putrescunt, atque decrescunt.

CAPUT V.

Unde sumatur eleemosynæ magnitudo.

Quæri solet post enumeratos eleemosynæ fructus, unde sumatur eleemosynæ magnitudo. Quam quæstionem, quia facilis est, paucis absolvemus. Igitur tria sunt quæ majorem eleemosynam reddunt, magnitudo rei, quæ datur, promptitudo voluntatis ad dandum, et dignitas personæ, quæ eleemosynam facit. Nam, cæteris paribus, semper major eleemosyna esse censetur, et Deo gratior, quo plura, vel pretiosiora dantur quia donum ipsum est absolute, et simpliciter majus. Sic etiam, cæteris paribus, semper eleemosyna major existimatur, quo ma-

(1) Prov. XIX, 17; ibid. XXVIII, 27. — (2) Gen. IV, 4.

jori promptitudine, et fervore tribuitur. Si quidem in ea promptitudine includitur voluntas plura, et majora tribuendi, si facultas suppeteret. Denique, cæteris paribus, eleemosyna illa pluris a Deo fit, quæ proficiscitur ab eo, qui justior, sanctior, et ipsi Deo gratior est : *Respexit enim Deus ad Abel primum, deinde ad munera ejus* (2). Gen. IV. Verum si hæc tria inter se conferantur, primum locum obtinebit fervor et promptitudo voluntatis actualis; secundum bonitas personæ, sive magnitudo gratiæ habitualis; postremum rerum, quæ donantur, magnitudo, vel pretium.

Hinc videlicet Dominus Lucæ XXI. anteposuit eleemosynam duorum minorum viduæ cujusdam egentis, ingentibus donariis divitum, quia cum illa dederit totum victum suum, sine dubio tanta promptitudine animi dedit, ut parata fuerit multo plura, et majora donare, quam divites illi fecerint, si quod dare posset, habuisset. Hinc etiam sancti Patres passim anteponunt affectum sensui.

S. Cyprianus in lib. III. ad Quirinum cap. 2. « In opere, inquit, et eleemosynis, si per mediocritatem minus fiat, ipsa voluntas satis est ».

S. Ambrosius in lib. de viduis : « Liberalitas, inquit, non cumulo patrimonii, sed largitatis definitur affectu ». Idem repetit in lib. I. de officiis cap. 30.

S. Jo. Chrysostomus hom. 34. ad populum Antiochen. « Eleemosynæ, inquit, magnitudo non in pecuniarum multitudine judicatur, sed in dantium promptitudine ».

S. Augustinus in Psal. CXXV. in illud : *Tunc impletum est gaudium os nostrum, et lingua nostra exultatione.* « Si manum, inquit, porrigas, nec in corde miserearis, nihil fecisti. Si autem in corde miserearis, etiamsi non habeas quod porrigas manus, acceptat Deus eleemosynam tuam ».

S. Leo serm. 4. de Quadragesima : « Ex affectibus, inquit, piorum benignitatis mensura taxatur ».

S. Gregorius homil. 5. in Evangelia : « Exteriora, inquit, nostra Domino, quamlibet parva sufficiunt. Cor namque, et non substantiam pensat ».

CAPUT VI.

Esse præceptum aliquod de eleemosyna faciendâ, idque ad quartum præceptum Decalogi revocari.

Præceptum esse aliquod in divinis litteris de eleemosyna faciendâ, in dubium revocari non potest. Non enim in judicio damnarentur, qui eleemosynas non fecerunt, nisi præceptum aliquod violarent, qui eleemosynas non faciunt. Damnari autem perspicuum est ex Evangelio, Matth. XXV. Deinde unum ex primariis præceptis esse : *Diliges proximum tuum sicut teipsum* (1), notum est ex Lev. XIX. Matth. XXII. et ad Roman. XIII. proximum autem non verbo, et lingua diligere debemus, sed opere et veritate, ut S. Joannes in epist. I. cap. 3. scribit. Quid est autem opere et veritate diligere, nisi proximo indigenti succurrere, quod fit per eleemosynæ largitionem ?

Quamvis autem præceptum eleemosynæ proprie ad Decalogum non pertineat, cum in Decalogo non ponantur nisi præcepta justitiæ, eleemosynæ autem præceptum charitatis sit, non justitiæ : tamen solent Theologi omnia præcepta moralia aliquo modo ad Decalogum revocare. Et alii quidem, in quibus est Albertus in 4. dist. 15. artic. 16. reducunt eleemosynæ præceptum ad illud Decalogi : *Non furaberis*, quoniam genus furti esse videtur, non tribuere pauperibus quod debemus.

Alii vero, in quibus est S. Thomas in 2. 2. qu. 32. artic. 5. ad 4. revocant ad præceptum : « Honora patrem et matrem ». Quæ sententia probabilior est. Nam Apostolus I ad Timoth. IV. ait : *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est et futura* (2). Ubi commendans opera pietatis, quibus proximis subvenimus, indicat ad illud præceptum ejusmodi officia pertinere, quod habet promissionem vitæ. In nullo autem præcepto Decalogi annexa est promissio vitæ, nisi in illo : « Honora patrem et matrem, ut sis longævus super terram ».

Deinde, præceptum eleemosynæ sine dubio est affirmativum, non negativum. Includitur enim in illo : « Diliges proximum tuum, sicut teipsum ». At in secunda tabula Deca-

logi nullum est affirmativum præceptum, nisi unum illud : « Honora patrem et matrem ». Cætera enim pertinent omnia ad mala, quæ cavere debemus, ne proximis inferamus, et ideo negativa sunt. Quartum dumtaxat præcipit bona officia, quæ proximis præstare tenemur, et affirmativum est. Itaque omnia bona, quæ proximis debemus, continentur in illis verbis : « Honora patrem et matrem ». Sed ideo parentum solum mentionem fecit. Scriptura divina, quoniam ipsi in proximis primum locum tenent, et magis elucet ratio justitiæ in eo, quod parenti, quam in eo quod alii cuicumque debemus.

Denique, si præceptum eleemosynæ faciendæ, non ad quartum, sed ad septimum præceptum Decalogi, quod est : « Non furaberis », revocemus, id sequeretur, ut ad restitutionem obligandus esset, qui eleemosynam non fecisset. Quod certe a communi sententia Scholarum abhorret.

CAPUT VII.

Divino præcepto divites obligari ad ea pauperibus eroganda, quæ sibi supervacanea sunt.

Præceptum esse aliquod eleemosynæ faciendæ capite superiore docuimus. Sed quibus ex rebus eleemosyna faciendâ sit, superest ut quæramus. Ac prima quæstio est, utrum superfluas opes præcepti necessitate, divites pauperibus erogare cogantur. Ut autem status quæstionis proprius explicetur, pauca quædam præmittenda sunt.

Sciendum est primo, duobus modis posse dici opes superfluas. Uno modo, si sint superflue naturæ, non tamen personæ; altero modo, si superflue sint, tam naturæ, quam personæ. Superfluum naturæ dicitur id, sine quo vivere posset tum is, qui superfluum habere dicitur, tum etiam familia, quam ipse alere, ac sustentare debet. Superfluum personæ appellatur id, sine quo non solum vivere, et familiam alere, sed etiam statum, conditionem, ac dignitatem propriam conservare posset. Quæstio igitur de superfluo absolute, id est, quod tam naturæ, quam personæ superfluum est, intelligi debet.

Secundo considerandum est, necessitatem, naturæ, vel personæ, non esse accipiendam mathematicè, sed moraliter, ac secundum

(1) Mat. XXII, 39; Rom. XIII, 9. — (2) I Tim. IV, 8.